

Politikai
röpiratok.

93.

93
716

Bár a kertem nagyobb volna!

NEHÁNY SZÓ A TAGOSITÁSRÓL.

Az erdélyi országos Gazdasági-Egyesület kívánságára,
kisbirtokosok számára,

IRTA

B. BÁNFFY JÁNOS.

KIADTA

az erdélyi országos Gazdasági-Egyesület.

Második bővített kiadás.

Ára 16 kr.

6.

KOLOZSVÁRTT,

STEIN JÁNOS ERDÉLYI MUZEUM-EGYLETI KÖNYVÁRUSNÁL.

1867.

Értesítés a Magyar Királyságban

az 1848. évi október 5. napján

kiadott törvényekről

és az azokhoz tartozó

szövegekről

az 1848. évi október 5. napján

kiadott törvényekről

és az azokhoz tartozó

szövegekről

az 1848. évi október 5. napján

Bár a kertem nagyobb volna!

NEHÁNY SZÓ A TAGOSÍTÁSRÓL.

Az erdélyi országos Gazdasági-Egyesület kivánságára,
kisbirtokosok számára,

IRTA

B. BÁNFFY JÁNOS.

KIADTA

az erdélyi országos Gazdasági-Egyesület.

Második bővített kiadás.

KOLOZSVÁRTT,

STEIN JÁNOS ERD. MUZ. EGYL. KÖNYVÁRUS BIZOMÁNYA.

1867

OF BALLYAGI MOR

Bar a kértettnél nagyobb mértékben

származású a jogszabályok

az előző törvények (közvetlen) részéről

kiadott jogszabályok

1871

J. BARTHY JÁNOS

1871

az előző törvények (közvetlen) részéről

Második kiadás

1871

Nyomatott az ev. ref. fűtanoda betűivel.

I. Mult.

Régen, régen a paradicsomban nagyon könnyű gazdagság folyhatott; csak szedni kellett az önként ajánlkozó gyümölcsöt. A munkátlan élvezet az embert telhetetlenné tette; az vitte a törvény megrontására; az vonta maga után az első büntetést; az hozta az első bánatot; abból merült fel az első tanuság: „a henyesség a vétek párnája.“

Az a szó, hogy „arczod verejtekével egyed a te kenyeredet“ nem átokúl, hanem irányúl mondatott. Az azt teszi, hogy a munka fűszerezi az ételt, erősíti a testet, élesíti az elmét, edzi a jellemet, nemesíti az embert.

Ne búsuljunk hát az elveszett paradicsomért. Tőlünk függ, hogy ezt az egész országot paradicsommá s benne magunkat boldogokká tegyük: okszerű szorgalom és kölcsönös szeretet által.

Még akkor is, midőn dicső eleink ezt az országot elfoglalták, itt igen egyszerű gazdaság folyhatott: pecsenye volt az akkori ebéd, — baromtartás, legelő a fő gazdaság. A mit ős apáink élelmökre, ruházatjokra, fényüzésökre szükségeseket itt-hon elő nem állithattak, azt békében csikón, tulkon cserélték, vagy hadban fogták, mint martalékot: „isten az ellenség vagyónát az ő kezökbe adta.“

Megvoltak ama kornak fényes napjai, de gyakran fordult „derüre boru.“ Vig s bátor czimborákkal, szilaj paripákon, merész kalandokat hajtani végre: valóban nagy élvezet volt; de az ember hivatása ezen a világon nem a harcz és háboru, hanem a békés fejlődés, jóra s szépre törekvés.

A honfoglalás után a háboru szüksége mult; apáinkat is békésebb vágyak szállták meg. Első gondjuk lett: a meg-

telepedés, s az új haza védelme. Az országban várakat építettek; a vár körül szállott meg a várszolgálatra szükséges nép; ez viselte gondját a vár fenntartására szükséges gazdaságnak. A váraktól távolabb, a termékeny rónákon és völgyekben, ült meg a katonanép. A vagyonosság akkor sem volt egyenlő, mert az mindenkor a szorgalom- és ügyességtől függött. A hatalmasabbak házai körül állottak szolgálóknak szerény lakai. Így alakultak a városok és faluk: kölcsönösen adva és keresve oltalmat és erőt.

Azon időben, mikor apáink, néha a haladó napot kísérve, a Rajnára meg a Póra rándultak lovat fürösztelni, — vagy máskor, a hajnalt keresve, a Nagyváros arany kapuin bekopogtatni: útközben sokat láttak olyant, mit otthonosítani méltónak találtak. Oly ép agyvelő és oly nemes kebel, mint azok voltak, találkozhattak-e keresztény népekkel a nélkül, hogy a keresztény vallás magasztos szellemét haza ne hozták volna? A keresztény vallás szelleme a Hadúr oltárai helyébe ültette a béke olajágát; a béke árnyékában hajtott ki a búzalkalász és a borág: „s merre zúgnak habjai Dunának, Tiszának, Árpád hős magzatai fölvirágozának;“ alapíták azt az országos rendtartást, mely után ma is „buzgó imádság epedez százazrek ajakán;“ kezdték azt az életet, melyről nagy megelégedéssel mondhaták, hogy „annak mássa, széles e világon, még keresve sincs.“

Sokáig volt a tágas országnak aránylag kevés lakosa, s az egyszerű lakosoknak kevés kívánságok. Sokáig maradt, a kevés gabonatermesztés mellett, a legelő fő gazdaság. Ha a föld a gabonatermés alatt kimerült, parlagúl hagyták s a tág legelőből újat törtek fel. Hosszas nyugvás után majd kövér barázdákban tört fel a parlag, s rajta ismét dús kalászok lengtek a szélben.

Idők folytán a mongol-, tatár-, török-dulás daczára a népesség egyre szaporodott; a munkásság, az ipar minden ágában, nagyobb tért hódított; a gabonatermesztés mind több-több térre áradott el. Országszerte a gazdaság műveltebb, rendesebb alakot öltött, míg lassanként kifejlődött: néhol a két-, másutt a három fordulós határrendszer, mik nálunk ma is

divatosak s melyek szerint földeink az egész határon elszórva, a falutól és egymástól is távol fekszenek.

II. Jelen.

Az a gazdálkodási mód, melyet a földek mostani felosztása mellett üzni lehet, kielégítette apáinkat, mikor az adó kevesebb, az életmód egyszerűbb, a népesség gyérebb volt; de minket ma már az ki nem elégíthet. A szerte fekvő föld, a mostani közönséges gazdálkodás mellett, nem hajtja ki azt a jövedelmet, mit a földkóstolók reá mértek. A föld valószínűságos tiszta jövedelmének felét fölemészti az adó, másik felével nem vagyunk képesek az élet szükségzeit fedezni. Adózni és meghalni, kell mindenütt a világon; ámde a közben élni is kell, még pedig szeretnénk mentől jobban élni.

A szertesztét fekvő föld nem jövedelmez eleget, mert:

1. Földünket nem használhatjuk akkor és úgy, mikor és a mint akarnók; a művelési módban kénytelenek vagyunk szomszédaink után alkalmazni magunkat; tiz földnek húsz szomszédja; ki képes ennyinek kedvét lelteni úgy, hogy saját hasznát is megtalálja?!

2. A távolság miatt a munkára menéssel-jövéssel sok idő vész; a bétakarodás késedelmes, holott „az idő pénz.“

3. A késedelem miatt az idő viszontagságai, szénában, gabonában, sok kárt okoznak.

4. Ismét a távolság miatt a trágyázás szaporátlan; sok esetben nem fizeti ki magát, s ezért lehetetlen; e miatt földeink ki vannak merülve, termésök kevés, a munkát sem fizeti meg.

Ha szemünket a valóság előtt makacsúl behunyni nem akarjuk, fájdalomason kell látnunk, hogy egy darab idő óta, évről évre szegényedünk, és pedig országszerte. Az ember szaporodik; a föld oszlik, soványodik; a marha, — a gazda bajtársa, barátja, pénzbányája — számra apad, minőségre silányul. A mely faluban eddig 100 ökör volt, most 20 van; a hol 3—4 júhnyáj volt, most 1—2 van. Ki látott régebben magyar földmivelőt bockorban állani elő az Úrasztalához?!

Most ez gyakori eset. Az Úrasztalánál bizonynyal egyaránt

kedves vendég, a ki igaz, töredelmes szívet viszen oda: akár csizmában, akár bocskorban, akár mezitláb állott oda; de hogy a bocskor elszegényedésünk csalhatatlan jele, az bizonyos.

De mit bizonyítgatom lételét annak, a miben nyakig benne vagyunk országszerte? Keressük inkább az okát!

Oka az, hogy gazdálkodási módunk, ez idő szerint, rossz, és szerteszét-fekvő földeinken jobbat nem is folytathatunk.

III. Mit tegyünk ?

A világ folyását óriások hordozzák: egyik a Tűz, másik a Viz, harmadik a Szél. Ki volna képes ezek elébe állani, ha rossz bánásunkért felbőszülve, ellenünk fordulnak?! De ha velők jól bánunk, éppen oly hatalmason szolgálnak nekünk, mint a hogy ellenünk támadtak. A tűz örömet szegődik sütőnek, főzőnek, kovácsnak; kősziklákból érczet olvaszt számunkra. A víz szívesen szegődik molnárnak, teherhordónak; hátára tutajt, nehéz hajókat tehetünk; roppant terheket elbir. A szél hámba fogatja magát, hajtja malmainkat, tengereken átröpíti hajóinkat. Minden óriások apja az őszszakállu Idő; soha sem született, soha meg nem hal, soha nem nyugszik; kebelében kincseket hordoz számunkra, miket szívesen s bőven osztogat, csak megérdemeljük; leginkább azért haragszik, ha hasznát nem vesszük, intéseit meg nem értjük, kívánságait nem teljesítjük; haragjában elviszi magával a kincseket, melyekkel jókedvében megkinált, és soha, soha többé vissza nem tér.

Változott az idő kívánsága, változtatnunk kell gazdálkodásunkon az időhöz képest. A mint apáink az idő intéseit megértve, lettek pogányokból keresztyénekké, legelő gazdákból szántóvetőkké, ugy nekünk: eddigi két- és három nyomásos gazdasági módunkat már most el kell hagyni és folytatni v á l t ó g a z d a s á g o t.

Megszaporodtunk, a birtok oszlott, aprósodott. Hála istennek, hogy megszáporodtunk, mert annál többen vagyunk, kik egymásnak segítsünk. Jusson csak eszünkbe: hányszor nem kívánnók szorgos nyári munka idején, hogy bár még többen volnánk! Mentől több a munkás kéz, annál több és jobb lehet a munka; mentől több és jobb a munka, annál több lehet a

termés; mentől több a termés, annál nagyobb a bőség. A bőség a boldogságnak egyik fele. Könnyű annak megelégedni, a ki bőségben van; a megelégedés a boldogságnak másik fele.

A birtok oszlott, aprósodott, de még most is általában akkora, hogy abból egy család, ha okosan s jól forgódik, jól megélhet.

A német, ha honában megszaporodik: egybeszedi pereputtyát, kézbe veszi vándorbotját, elbujdosik messze földre, tengerekre; hátán háza, hasában mennyországa, a hol jól van dolga, ott van a hazája. Nem úgy mi! Nekünk csak édes hazánk szép határán virázkik a tündér fája. Ha elhagyjuk azt, elhagy a kedv, el a szerencse. Ez a hon, melynek szent földére, a szabadság védelmében, sokszor folyt apáink vére; ez a hon, melyhez minket egy ezred évi öröm és szenvedés csatol; ez bölcsőnk, ez pályánk, ez kenyérünk, s ha meghalunk, hantjával ez takar. Ezt apáink megtartották sok terhes századon, s mint szép örökséget reánk hagyták; a mi dolgunk az, hogy mi is jól szeressük s jól meg is műveljük. „A nagy világon e kívül, számunkra nincsen hely; áldjon vagy verjen sors keze, itt élünk, itt halnunk kell.“

Elhelyeztetésünkért nincs miért panaszoljunk; ezt az országot az Isten jókedvében teremtette. Hegyeink ormait erdők koszorúzzák; tüzes bor forr a hegy oldalából, és a hegy gyomrában drága érczet rejt a bánya ága; folyóink homokja arannyal van vegyítve, partjain a kaszás övig áll a virág és fű árjában; megterem itt, hegyen-völgyön, a legszebb és jobb minőségben mindenféle fű, fa, gabona, gyümölcs, a mit csak józanul kívánhatunk. És a nép, mely ezt a földet lakja?! Vére még a régi vérnek, jól megtermett emberfaj; csontja kemény, izma szijas, hadban és munkában egyaránt kitartó, keble és elméje minden szépre s jóra képes.— Meg van oldva a földnek bilincse; szabad földön szabad nép lakik; jogban és teherben egyaránt osztozik. „Mi kéne még?! mit adjon még a kegyes ég?! És mégis, mégis kell téged féltennem; rossz gazda vagy, szegény jó nemzetem; gazdálkodásodat én nem szeretem“

Édes hazánk földje, okszerű gazdasággal s jó munkával, tizannyit képes teremni, mint most terem. És éppen azért, mert megszaporodtunk s mert idők folytán a gazdaság körül

sok ismeretnek, sok szerszámnak jutottunk birtokába, mikről (tisztelet-becsület) apáink még csak nem is álmodtak: képesek vagyunk földeinket jobban megművelni most, mint régebben. Valóban, csak okszerű szorgalom kell arra, hogy a Tündér Ilona szép kertjét saját telkeinkre és a bőség boldogságát saját házainkba varázzsoljuk.

Van kincs, van kenyér elég ebben az áldott országban mindnyájunk számára; meg is találjuk azt, ha értelemmel, szorgalommal, becsülettel keressük. Arra való szabadakaratumk, eszünk és ép kézlábunk, hogy azokkal a kis birtokon is, sőt minden földbirtok nélkül is, megélhessünk.

Tőlünk függ, hogy jól megéljünk, de előbb teljesítenünk kell, a mit az idő és körülményeink megkívánnak. Vagy ha nem! reánk nehezül az idő egész terhével; fáradunk holtunkig haszontalanul; tengünk szegényen, nyomorultan, világ csúfjával; idétlen gazdaságunk miatt beteljesül rajtunk ama hajdani átok, hogy: „önmagunktól jön pusztulásunk“. Apáink megfordulnak sirjokban, ha megtudják, hogy a mit ők szépen kezdettek, mi gyalázatosan végeztük. Eljön utánunk más nemzedék, más ivadék; az itt okszerű gazdasággal felvirul; gúnyból emel halmot sirunk felett, s rámutat: „itt nyugosznak honalapító apáknak kores ivadéki, kik a természeti kincsekkel gazdag országban elpusztultak szegényen, czudarul!„

Itt van:

Egyfelől, az okszerű gazdaság után a bőség és a boldogság;

másfelől, az okatlan gazdaság után a meddő fáradtság, szegénység, nyomor, pusztulás; — válaszszunk!

Ma már a kisbirtokos, ha meg akar élni:

1. Parlagot, ugart nem hagyhat; kezében a földnek folytonos művelés alatt kell lenni; arról minden esztendőben 1, 2, 3 termést kell vennie, még pedig 3, 4 akkorkat, mint eddig vett. De földeink már is ki vannak merülve, azért:

2. Trágyáznunk kell, mégpedig, hogy folyvást dús terméseknek örvendhessünk, bővön kell trágyáznunk.

3. Hogy bővön trágyázhassunk, sok marhát kell tartanunk. Féltség, csonka-béna gazda az, ki csak gabona-termesztésre számítja gazdaságát. Egy jól rendezett gazdaságban a jövedelem legnagyobb része a baromtartásból van. A baromtartásban csak úgy van haszon, ha az jó fajta és bővön van táplálva; azért:

4. Sok takarmányt kell termesztünk. Csak réteink termése nem elég; lóheret, luczernát, bükkönyt stb. kell termesztünk szénának, és takarmányúl répát. Mentől több a takarmány, annál több és jobb a marha; mentől több és jobb a marha, annál több a haszna és trágyája; mentől több a trágya, annál nagyobb a gabona és takarmány termése; mentől több a takarmány, annál több a marha, annál több a trágya, annál több a termés, annál több a haszon és a marha, annál több a trágya stb. Így forog ez folyvást, szépen karikában: trágya, termés, haszon, egymást gyarapítva.

5. Nincs olyan legelő az egész országban, melyből egy hold egy felnőtt marhát eltarthatna egész nyáron által. De jászol mellett, vetett zöld takarmányon, egy hold termésével el lehet nyaralni bővön 3—4 darabot is. Hogy kis darab helyen több marhát jól táplálhassunk: marháinkat nyárban is jászolon kell tartanunk s vetett zöld takarmánnyal, luczerna-, lóher-, bükköny-, zöld törökbúzával stb. egész nyáron át, minden nap bővön el kell látnunk. A juhtartás, nagy és kis birtokosnak egyaránt hasznos. Azt tartják sokan, hogy a juhot nyárban jászolon tartani nem lehetne; én soha nem próbáltam, de azt hiszem, hogy mint télben, úgy nyárban is, tarthatnók félszeres akolban. De ha csalódnám: kaphat a kisbirtokos juhái számára legelőt eleget és jutányosan; mert a nagybirtokos nem képes egész birtokát megművelni és saját marháival lelegeltetni, azért annak egy részét átengedi bérben legelőül. Így támogatja a nagy és a kicsiny egymást, mindenütt a világon; egymás nélkül meg nem élhetnek.

6. Örökösen gabonát nem termesztünk, mert tapasztalásból tudjuk, hogy ha ugyanazt a növényt természetjük több esztendőben a maga nyomában, a föld arra a növényre nézve kimerül, de másféle növény termésére még elég erőben van.

Barmaink számára kénytelenek vagyunk réteinken kívül sok takarmányt termesztetni. Tapasztalásból tudjuk azt is, hogy a takarmánynövények: lóher, bükköny, — ha tömötten állottak—, és a kapás növények: répa, pityóka —ha jó művelésben s elég trágyában részesültek,—a földet a gabonafélék számára jó állapotban hagyják hátra. A folytonos termelés szüksége, az örökös gabonatermelés lehetetlensége és a takarmánytermesztés elkerülhetlensége, szépen egyenlítik ki egymást: ha földjeinken váltogatva természetünk gabonát és takarmányt. Hogy földünk a folytonos művelés által, még bő trágyázás mellett is, ki ne merüljön, s hogy a munka és idő kímélve legyen; okszerű rendbe sorozva, váltogatva kell természetünk a gabona-, takarmány- és kapás növényeket, vagy más szóval: Váltógazdaságot kell folytatnunk. —

Röviden:

a kisbirtokosnak minden földét, minden esztendőben folytonosan kell művelni s azokról mentől nagyobb terméseket kell vennie;

hogy azt tehesse, mentől bővebben kell trágyáznia;

hogy sok trágyája és több jövedelme lehessen, marhát kell tartania; hogy abból haszna lehessen, jó faj marhát kell tartani és azt bőven kell táplálnia;

hogy azt tehesse, sok takarmányt kell termesztenie;

hogy kicsiny helyről több marhát jól tarthasson, azt nyárban is jászlon kell tartani s zöld takarmánnyal mindennap bőven el kell látnia: Váltógazdaságot kell folytatnia.

Ámde ilyen gazdaságot, mostani határrendtartásunk mellett, szerte- s távol fekvő földjeinken nem folytathatunk, mert:

1-ször. Földeink minden második vagy harmadik esztendőben nyomásba esnek. Ha azokat a nyomás daczára bevetjük, a százszemű csősz sem őrzi meg; felebarátaink eltapossák, leéti; a miatt a perpatvar örökös, a kár bizonyos;

2-szor. Sok trágyát, távolra, maga idejében kihordani nem lehet;

3-szor. A nagy gabona-, széna- és répaterméseket távolról, maga idejében betakarítani nem lehet;

4-szer. A jászlon nyaraló marha számára a zöld takar-

mányt egész nyáron át mindennap, néha roszt útban, esőben, sárban, távolról, maga idejében behordani nem lehet.

És már most szorítsuk össze mindazt, a mit eddig mondánk!

1. Mostani gazdálkodási módunk, ez idő szerint, rossz; mellette s miatta folyvást szegényedünk;

2. Jobb gazdaságot, földeink szélylyel- s távol fekvése miatt nem folytathatunk;

3. Akarnánk is, tudnánk is jobb gazdaságot folytatni, ha földeink nem szerte- s távol-, hanem egy tagban volnának.

Mit tegyünk? Tagosítsuk birtokunkat! Ezt az idő parancsolja. Ez, azt hiszem, tiszta és világos. Hogy megtegyük, csupán csak tőlünk függ.

Számokkal lehet kimutatni, mennyivel több jövedelmet hajt a tagosított birtok, mint a tagosítatlan. Meg is tettem azt már, a hely szűk voltához képest, rövid „Utasításomban“ egy 20 hold területű váltógazdaság rendezésére. Számok helyett:

IV. Hadd mondjak most egy mesét.

Egyszer volt egy ember; jámbor, józan, munkás. Elég nagy örökség szállott rá s küzdött az élet terheivel oly szorgalommal, mint bárki más: zöld ágra mégsem juthatott. Egyszer egy reggel befogja hitvány marháját s elmegy a rétre szénáért. Vecsernyére csak egyszer hozhatott; azt is egy hirtelen támadt eső az úton megcsapta. A hogy haza ért, a vízesség lehányta s szárítgatta, a szárazzát jó móddal elrakta. Vacsora után fáradtan hajtja le nyugalomra gondteli búfejét. De kit a gond napestig sarkon kísér, annak gonddal van töltve párnája, gond takarójának minden szőre-szála; ágya felett a gond birkozik álmával. Emberünk is hevertében, egyik karját feje alá, másikat homlokára téve, számíttatja: miként fog lassan-lassan betakarodni? mennyit ereszt gabonája? abból mennyi kell vetőmagul? mennyi a házhoz? mennyi marad pénzmagúl? bizony nem sok! számíttatja, mennyit nyer két tulkán? bizony az sem sok! hát egyebekből? bizony mindössze sem sok! abból a kevésből miként csinálhatná ki a házhoz szükségeseket? télire ruhát, fát, pap- s kántor-bérét, adót, adós-

ságai kamatját (tőkevisszafizetésre még gondolni sem mer); miként igazíthatná ki roskadozó ólát? mikép állíthatná helyre marháinak régebbi számát? mikép szerezhetné vissza eladott földjét? És bármerre gondol, mindenütt csak az sül ki, hogy nem elég, nincs, nem lehet sem így, sem amúgy! Eltűnik előle a reménylek utolsó sugára; elnyomja a csüggedés zsidbada s az álom lezárja szemeit. De az álom adott-e nyugalmat?! Álmában erőfeszítve dolgozik, de láttatja nincs; az idő halad, de a munka nem apad; trágyával indul a mezőre, földje távozik tőle; gabonával, szénával indul haza felé, — háza fut előle; kapál, — háta mögött nő a gyom; csépel, — a kéve üres; szór, — csak polyva hull; pénzt lát, — ha kezet nyújt feléje, elrepül; romlik, pusztul minden körülötte: a kerítés tűzre ment, elolvadt; a csűr födetlen, elsorvadt; háza kopasz szarufáin varjak kárognak; bomlott falán fú bé a szél; rozzant pajtája ajtaját a pók hálóval szötte bé; marha nincs, — mind elment; szerszám nincs, — elkopott; mit enni nincs; tüzhelyét fű nőtte bé; ruhája kevés, — mind rongyos; de van tetű sok, iszonyu sok; nyüzsögnek rajta, lehúzzák, lefognak, haját gúzsba facsárják, vonczolják, viszik a kút felé; halvány felesége s gyermekei sirnak utána; a tetvek vigasztalják: ne búsuljanak, mert majd elviszik őket is. A szegény embernek majd meghasad a szíve fájdalmában. Ekkor lát sugárt, mintha égből szállana; hall zúgást, mintha volna szélnek zúgása. Megrecscsen a ház, megrendül a föld, ing, mintha összeomlana; a hegyek lógnak, mintha a gonosz mozgatná: tán a czethal megmozdult a föld alatt; villámlik, ropog az ég, kénkő-, mennykő-szag, füst, köd, por úszik a háborgó föld felett. — Emberünk kiáltana, de szava eláll; futván futna, de lába a földbe nőtt; az ijedtség és csoda elfogta; félve hallgat, borzadva néz, s hát egyszer csak látja, hogy jön hazafelé — egészen úgy a mint van — búzaföldje a Csorgóktól; hátán hozza gyér kalangyáit és megáll a kert hosszában; másfelől jön másik búzaföldje a Borzásból, lengő kalászokkal; meg másfelől egy harmadik föld a Melegoldalból; csak amúgy rázza bokrétás kukoricaszálait, s a többi mellé igazodik; majd jön, innen-amonnan, két-három darab rétje, hátukon hozva szép hegyes boglyákat,

s megállanak a kert fenekében. Így érkeznek a többiek is rendre; legtávolabbról jön leggyengébb; legutól érkeznek, a Hegy mögöl, egy nagyocska föld; hitvány, szintelen zabvetés volna; ez is megáll — és pedig, hová szive leginkább vonja — a trágyadomb mellé. Már mind itt vannak: sorakoznak, zúgva-zuhogva. Végre a mozgás szünik, a zaj elhal, a köd elszáll, felderül ragyogó fényében a nap, s vele szemben, hegyről-hegyre, borul szép, teljesszinü szivárvány. Ekkor, mint a kinek legtöbb oka van panaszkodni, megszólal a hitvány, rongyos, hegy-mögi zabföld:

„Imé, uram, itt vagyunk szegény szolgálid! Te velünk mostohán bántál; nekünk mitsém adtál, tőlünk sokat kivántál; keveset adhattunk; te békételen vagy; nyom a szükség minket is, téged is. A mi sorsunk együtt jár: hitvány földnek szegény a gazdája, a szegényt az ág is húzza; kövér földnek zsiros a gazdája, zsiros gazdának boldog háza tája. Meszsz-e föld: hitvány föld, szegény a gazdája, azt az ág is húzza; közel-föld: kövér-föld, zsiros a gazdája, annak boldog háza tája. Eljöttünk szemed elébe, kezéd ügyébe, házad-, csüröd-, pajtád közelébe. Most már tehetsz velünk, a mit akarsz; senki sem korlátoz. Minden dolgod gyorsan végezheted, minden pillantásod hasznúl fordíthatod. Ha megadod nekünk a mi kell: trágyát bőven, munkát jót s a maga idejében; ha vetsz belénk magot, a mi nekünk való, s viszed minden dolgod rendben s öszhangzásban: úgy mi oly bőséget hozunk a házadba, milyet szem nem látott, fül nem hallott soha; lesz kalangya sűrű, sulyos; boglya szép, jószagu, számos; zöld takarmány övig érő, szép, virágos; hever marha az aklodban, mint csillag az égen, mind deli, izmos; hámbárból a búza, pinczéből a jó bor, nyársról a peccsenye, szegről a szalonna, erszényből a pénz soha ki nem fogy; lesz minden a mi kell: egészség, jó-kedv, békesség, jámbor, vidám feleség, ép, szép, piros, izmos maradék; rajtunk nem múlik; — szent a mi szó! “

A szegény ember a szép szóra ijedtéből, csodájából, kiucsul; kezdi magát könnyebben érezni; kezd szabadon lélekezni; mer bizodalommal széjjel nézni. Bámulással áll meg tekintete a gyönyörű vidéken, mely a szivárvány alatt elterül; középen szép, tiszta falucska; annak közepén csinos templom.

A templom mellett, az iskola udvarán, vidor gyermekserreg tanul, játszik, fur-faricskál. A faluban az épületek mind cseréppel vannak födve; kőművesek, ácsok újakat emelnek. A falu végén vigan forog egy malom; előtte szerre vár a sok őrlő. A malom mellett, a fehéritő gyepen, tengersok vászon nyúlik el. Az egész határon, egymástól kisebb-nagyobb távolságra, elszórva vannak a tanyák; minden gazda birtoka egy tagban, eleven gyepűvel kerítve, fával körülültetve, a házak mellett a gazdasági épületek a legczélarányosabban rendezve; házak, épületek mind jókarban, szépfehérre meszelve; minden háznál egy gyümölcsös, egy veteményes s a házak ablakai alatt kis virágos kert. Az akolban sok marha hever, eszik, piritkozik a napon. A házak körül a földeken gabona és mindenféle takarmány áll, dús természetben. Mindenfelé munkában sűrög-forog az ember apraja, nagyja, jó marhával, jó szerszámmal, jó ruhában, jó kedvvel, hangya szorgalommal: egyik arat, másik kalangyál, egyik kaszál, másik gyűjt, boglyál; egyik jön teherrel, más megyen üres szekérral, más fényes kormánynyal forgat kövér barázdákat.— És foly a munka nyomról-nyomra, száll az ének szájról-szájra, szikrázik a tréfaszó; és fogy a munka, nő a siker, omlik a rend s a barázda, gyűl a kéve, gyűl a boglya, hág az asztag, nő a kazal, árad a kedv, és a munkások kebele be van telve a jó siker és a bőség örömeivel. Most megkondul a toronyban két harang, szép öszhangzásban, s a harangszóhoz vegyül egy arató csapat dala: „Jóságos nagy Isten, a te áldásod van kezeink munkáján. Hálával csordultig tele szívvel jövünk szined elejébe. Mit érne, ha aranyhegyekkel bírnánk is, ha téged nem ismernénk, s ha mi, gyermekeid, igaz tiszta szívvel egymást nem szeretnők. Te meghatároztaál eget, földet, tengert, de a szeretetnek határt nem vetettél; mint jóságod, bölcsességed: hatalmad határtalan. Oszlasd el szemeink homályát, hogy téged tisztán megláthassunk; erősíts a jónak, szépnak és igaznak cselekedetében; áldd meg továbbra is kezeink munkáját, hogy téged imádvá és egymást szeretve, kedved s szívünk szerint boldogok lehessünk!”

Az egész látomány a bőség és megelégedés, a megtestesült értelem, szorgalom.

Mig emberünk a maga nyomorúságának érzetében a mások boldogságán legelteti szemeit, forgatni kezdi elméjében, hogy ő is tud dolgozni, a munkát ő sem kerülte soha, ő is akarná s tudná is rendezni gazdaságát, ő is vágyik már valahára, sok fáradság s nélkülözés után, a bőséget szegény házába beszállásolva látni. Midőn szemeit körébe gyült földjére veti, könyvek peregnék gondásta, napsütött arczára: nem bú-, nem fájdalom könyei, hanem a milyenek jól esnek az embernek, mikor sok csalódás és nagy szenvedés után lelkében a jobb jövő reménysugara hitté, bizodalommá, megnyugvássá keményednek.

Most a nap elborul, a szivárvány eltűnik, felhők tornyosulnak nyugat felől; nehéz, fehér fellegekké verődnek; zúgva és dulakodva tolonganak egyik a másra, mintha mindenik elébb akarná megkezdeni a rombolás munkáját. Emberünk ismét megijed és semmi egyébire, csak a jégviharra gondolva, eszeveszetten fejszét vág az udvar közepébe és riad a földekre:

„Ki hívott ide, sok hitvány gazfészek, hogy egy jégeső mind egy csomóban találjon! Vissza, kiki a maga helyére! többet tudok én, mint ti!“

A földek vontatva indulnak, de menten, egy szívvél-lélekkel, visszazúgnak:

„Az Úr kezében vagyunk mindnyájan, mindenütt; hova rejtőzhetnénk orczája elől? ki mérte meg a vihar szárnyainak hosszát? avagy ki ismerte annak útait?! Minket elverhet a jég egyszer, de vállvetve kipótoltuk volna a kárt húszszor; most folyvást ver a szegénység. Háromszor gondoltad volna meg, a mit egyszer kimondál. Mi megyünk, a mint jöttünk: szegényen, de te is maradsz szegényen.“

Ekkor szól a kakas hajnalszóra. A mi gazdánk felébred, s a mint szemeit kinyitja: az álmadott bőség helyett szemébe tűnik háza tája, úgy, a mint az estve volt, szűkösen. Erre a gond újra megszállja búfejét ébren, mint az estve eluyomta álmason, s mint az éjjel kinozta álmában. Fölötte kezdte banni és szégyenleni álmának végét. Gyötörte az a gondolat, hogy

az álom egészen be talál teljesedni, s felsohajtott: „bárcsak a vége ne!“ Elégedetlen volt magával; kedvetlenül, lassan felöltözik s kimegy a pítvar elébe mosdani. A mint kilépett, körülnéz s elkezd félhangon: „ementek biz azok!“ Az asszony jön utána, korsóval kezében, s kérdi: „kik mentek el?“ De emberünk nem felel, hanem, míg markába töltenek, elkezd emelkedett hangon: „Bár a kertem nagyobb volna! nagyobb! még nagyobb! akkora, hogy minden földem benne volna!“ Az asszony újra kérdezi: mit beszél kend? Emberünk elbeszéli álmát, elejétől végig, és utána sohajt: bizony-bizony, bolond valék én! Az asszony vigasztalja, de nem állhatja meg, hogy a végén ezt ne mondja: „lássa, lássa kend! mikor engem meg nem kérdez, mindig kárt csinál.“

Ezzel a mi emberünk felöltötte zekéjét s munkája után látott. Jámbor, józan, munkás volt azután is, mint addig, de zöld ágra csak nem juthatott, sőt folyvást szegényedett. Alma gyakran jutott eszébe, s mindig bánta, hogy földjeit kezeügyéből elzaklatta, és sokszor mondogatta: „Bár a kertem nagyobb volna, akkora, hogy minden földem benne volna!“ Maig is szegényen él, ha meg nem holt, s váltig mondja: „Bár a kertem nagyobb volna!“

Mese, álom ez, nem valóság, de valóság rejlik benne. Menjünk, keressük a valót a maga valóságában is!

V. A való.

Menjünk el egy oly helységbe, hol a tagosítás több év óta végre van hajtva, s hol a gazdák már okszerű gazdaságot folytatnak. Kérdezzük meg bármelyiket: hajlandó volna-e tagosított birtokát ismét szétszórni? A felelet bizonyosan tagadó volna, és én nem is merném ezt a kérdést egyikhez is intézni, mert bizonynyal bolondnak fogna tartani. De ne higgyünk a szónak, hanem menjünk be egyik gazdához, hadd lássuk háza táját, gazdaságát saját szemünkkel s hasonlitsuk azt össze a mi gazdaságunkkal. Látjuk, hogy az egész birtok nem nagyobb, mint szokott lenni egy közönséges volt-urbéresnek vagy székelynek a birtoka. Ámde hárommnyi marhát tart, mint nálunk egy olyanszerű gazda, és marhái mind jó fajták,

mindig jó állapotban; mindenféle téli és nyári takarmánya van bőven és minden időben, míg a mi hitvány marháink koplál az ugaron, vagy a kopár legelőn. A földek mind kövérek, jól vannak művelve; termésök 3—4—5 annyi, mint a mi közönséges gazdaságunk mellett. A háznál valóságban látható az a bőség, mit a mesében—szem nem látott, fül nem hallott. És ez mind csak azért van így, mert birtoka tagosítva lévén, azt úgy műveli, a hogy akarja. Ez már nem mese, hanem valóság, mit saját szememmel láttam nem egyszer. Hogy ez így van, bizonyosságul felhivom azon már kevés számú öreg katonákat, kik Párisban hordozták győzedelmes lobogóikat és azon számos fiatal katonát, kik az ország határain túl jártak.

Igaz, hogy a tagosítás költségbe kerül, de mi ez ahhoz a haszonhoz képest, a mit általa elérünk?! Tagosítási költség rendszeren holdjára nem esik több, egy osztrák értékű forintnál; de a tagosított birtok haszna s annál fogva becse 3—4—5 annyi, mint a tagosítatlan birtoké.

Már, ha az elmélkedés, számítás, tapasztalás mind a tagosítást javasolják: azt más nem ellenezheti, mint az, ki annak kiviteli módját nem ismeri és ismeretlen dologba kezdeni fél. Hadd mondjak hát néhány szót

VI. A tagosítás kiviteléről.

Tagosításkor az ember addigi földjeinek birtokáról lemond azért, hogy egész birtokát egy,—vagy ha ez teljes lehetetlen volna, két darabban kapja.

A mennyiséget megmutatja a mérés; és pedig most oly tanult mérnökök vannak, s azoknak oly pontos mérő eszközeik, hogy még egy talpalatnyit sem hibáznak.

De a föld mennyiségét tudni még nem elég; mert föld és föld közt különbség van. Ezért az egész határt földenként meg kell, és meg is szokták, becsülni, hogy a föld minőségét és mennyiségét egyeztetni, kiegyenlíteni lehessen. Ezt nevezik osztályozásnak. Az osztályozás törvényes bíró és ahozértő, részrehajlatlan emberek által történik, s annál fogva abban tökéletesen lehet bizni.

Minden föld hajt valami hasznot, egyik többet, másik kevesebbet. Ezért a jóból kisebb darab annyit ér, mint a gyengébből nagyobb. Gyakorlott gazda, ki a határt ismeri, meg tudja itélni, hogy p. o. ebből a földből 800 négyszög öl annyit ér, mint a másikkól 1000, a harmadikkól 1200, a negyedikkól 1600, az ötödikkől 2000, a hatodikkól 2400 s így tovább. És e szerint az első osztályu földből egy holdat számítanak 800 négyszög ölével, a másodikkól 1000, a harmadikkól 1200 ölével s így tovább. Osztályt annyit kell és szokás is csinálni, a hányféle minőségü föld van a határon. De mindennek határai vannak; igen sok osztályt csinálni, alkalmatlan; a gyakorlat 10—20 között van: aszerint, a mint a föld minősége egyik határon változóbb s többféle, mint a másikon. Erről a becsüről hivatalos és hiteles jegyzőkönyvet szokás vinni. Ebből és a mérési jegyzőkönyvből készül az egyes birtokosok határ-osztály alá menő birtokainak kimutatása. Ha a falu határán közhely van, és a birtokosok magok között azt is felosztva, tagosított birtokaikhoz csatolni akarják: úgy az a mennyiség, mi abból az egyes birtokosra esik, ezen kimutatásba beiratik. Ez a kimutatás ilyen formán készül. P. o. Szűcs Andrásnak van:

I-ső osztályu földje, 1600 öles adóhivatali, 2 hold	
Feltudatik, 800 ölével, becshold	4.
II-dik osztályu 2½ hold.	
Feltudatik, 1000 ölével, becshold	4.
III-dik osztályu 3 hold.	
Feltudatik, 1200 ölével, becshold	4.
IV-dik osztályu 6 hold.	
Feltudatik, 1600 ölével, becshold	6.
V-dik osztályu 5 hold.	
Feltudatik, 2000 ölével, becshold	4.
VI-dik osztályu 7 hold.	
Feltudatik, 2800 ölével, becshold	4.
Ehez járul közhelybeli részesedése 1¼ hold, mely	
V-dik osztályu lévén, feltudatik, 2000 ölével, becshold 1.	
Öszvesen adóhivatali hold 26¾	
Becsü szerinti hold	27.

A mint látható, ezen kimutatásban a mennyiség a minőséggel már ki van egyenlítve a papirosan, mely szerint Szűcs András birtoka teszen, adóhivatali holdakban, $26\frac{3}{4}$ holdat, tagosítási vagy osztályozási becsüholdakban pedig 27 holdat.

Mikor aztán a tagok kihatására kerül a dolog: kinek-kinek a becsü szerint megállított holdak száma a különböző osztályu földekből a szerint méretük ki 800—1000—1200—1600—2000 sat. ölével, a mint az az osztályozási jegyzőkönyvben meg volt állítva. És ekkor már a föld mennyisége és minősége ki van egyenlítve nemcsak a papirosan, hanem valóságosan is.

E szerint a kinek most jó földjei vannak s tagosításkor a maga részét hasonló minőségű helyen kapja ki: annyit kap, mint volt azelőtt; ha részét gyengébb helyen kapja, akkor nagyobb darabot kap. A kinek most gyenge földjei vannak s részét hasonló minőségű földből kapja ki, úgy annyit kap, mint volt azelőtt; ha részét jobb helyről kapja, úgy kevesebbet kap, mint volt azelőtt, de az annyit ér, mint gyengébből a több.

Ritkán lehet a tagokat úgy hasitni ki, hogy mindenik birtokos tagja: 1) egy darabban legyen, 2) abba rét is essék, és 3) annak alakja s fekvése is a használhatásra kényelmes legyen.

Már most az a kérdés merül fel, hogy tagunkat akkor is egy darabban vegyük-e ki, ha abba rét nem eshetik? vagy pedig, ilyen esetben, egy darabban vegyük a szántót, másban a rétet?

Ez a kérdés a nagybirtokosra nézve, kinek holdjai száma 1000—2000 s még több, nem oly bajos; mert a nagy darabot könnyen lehet úgy kiszabni, hogy abba rét is essék, és a nagybirtokos, ha tagját két darabban kapja is, mindkét tagja akkora lehet, hogy egyik tagon, a másiktól függetlenül, elég nagy gazdaságot űzhet. Sőt talán lehet az az eset, hogy kénytelen lenne gazdaságát, a hely természetéhez képest, ketté osztani, még abban az esetben is, ha egész birtokát egy tagban kapná is ki.

De nagyon fontos ez a kisbirtokosra nézve. Azonban, az

én tudásom szerint, az eligazodás itt sem bajos. T. i. mentől kissebb a birtok, annál kívánatosabb, hogy az egy tagban legyen. A rét bizonynyal megbecsülhetlen takarmány-forrása a gazdának; az a legnagyobb gondot is megérdemli és azt hálásan fizeti vissza; de annak sincs miért kétségbeesni, kinek tagjában jelenleg egy talpalattnyi rét sincs. Mert

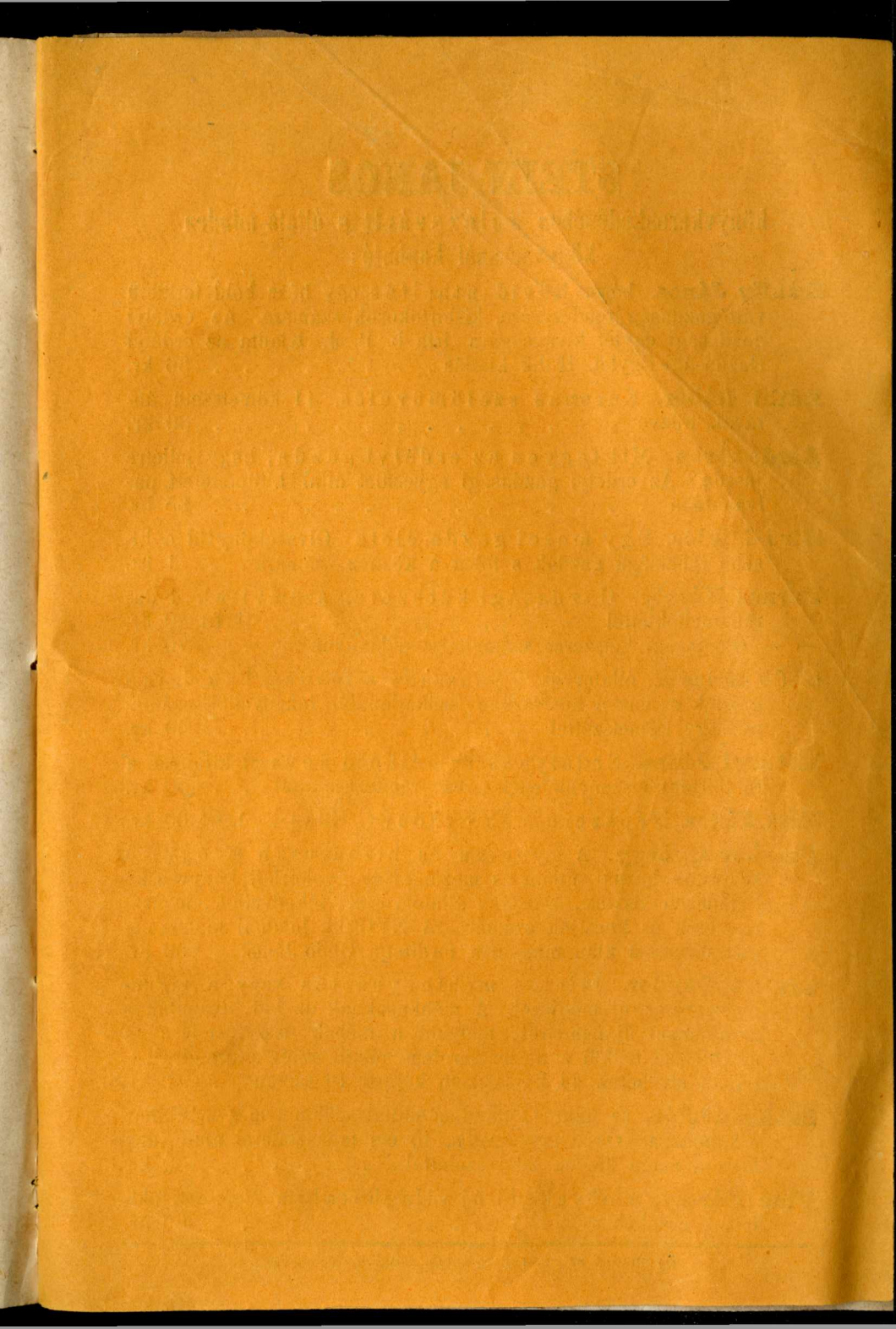
1. ha a tagban van olyan hely, mely fekvésénél, természeténél fogva jó rétté átalakítható: úgy azt rétté átalakítani lehet; ez sem nagy költséggel, sem nagy fáradtsággal nem jár. Ha azt válogatott jóféle fűmagvakkal bevetjük s jó gondját viseljük: egy-két esztendő alatt készen van a rét, mely még többet ér, mint igen sok oly rét, melyben a füvek fajtajának megválasztására addig gond nem volt fordítva. De

2. ha a tagocskában nem volna is természeténél és fekvésénél fogva rétnak alkalmas hely, igen jól ki lehet azt pótolni vetett takarmánnyal. Egy jó luczernás-, lóheres-, bükkönyös föld több takarmányt terem, mint a mi réteink. Egy jól rendezett gazdaságot még képzelni sem lehet ezek nélkül. Éppen abból áll a váltógazdaság, hogy földeinken váltogatva természetünk gabonát és takarmányt.

Az egész tagosítás dolgában legbajosabb a tagok elhelyezése, azaz: annak megállítása, hogy ki? hol? kapja ki tagját. De ezzel is úgy van, mint mindennel a világon: hogy minden embernek érdekében áll, hogy más irányában méltányos és igazságos legyen, mert csak úgy lesz más is méltányos és igazságos az ő irányában. Ha csakugyan a birtokosok egymás között meg nem egyezhetnek, bíróság elébe kerül a dolog, és a bíró ítél igazán és végérvényesen.

Ilyen módon senki sem csalódhatik, sőt mindenki nyer; mert a tagosított birtok a nemtagosítottnál sokkal több hasznot hajt. Haszna mindenkinek az, hogy földjét úgy használhatja, a mint akarja, éppen mintha kertje volna; házáat, csűrét, pajtáját a maga tagjára kiteheti, és akkor lesz: „közel földje; közel föld, kövér föld; kövér földnek zsiros a gazdája; zsiros gazdának boldog háza tája.“

Adjon isten mentől több zsiros gazdát ebben az országban!

STEIN JÁNOS

könyvkereskedésében Kolozsvártt s általa minden
könyvárusnál kapható:

- Bánffy János**, báró. Rövid utasítás egy húsz hold területű váltógazdaság rendezésére, kisbirtokosok számára. Az erdélyi gazdasági egyesület kívánságára írta b. B. J. Kiadta az erdélyi Gazdasági-Egyület. II-dik kiadás 36 kr.
- Báthi Gábor**. Koronás szőlőművelés. 11 kömetszetű ábrával. Füzve 30 kr.
- Berde Áron**. Mit tegyen az erdélyi gazda, hogy jólétre jusson? Az erdélyi gazdasági egyesület által kitüntetett pályamunka 35 kr.
- Biró Miklós**. Egy mezei gazda élete. Olvasókönyvül a kisebb tehetségű gazdák s főleg a köznép számára . . . 1 frt.
- Farnos Károly**. Gazdasági kétszeres számvitel. 4 darab melléklettel 1 frt 40 kr.
— — Gazdasági kétszeres számvitelre példányok . . . 70 kr.
- Gedő János E.** állatorvos. Tanácsadó a lóvásárban. Lovasgazdák s más a lóvásárban szokatlanabb lókedvellők számára. Egy kömetszettel 50 kr.
- Hetényi János**. Erdélynek remélhető anyagi kifejtése a földbirtoki viszonyok czélszerű rendezése által . . . 50 kr.
- Kiss János**. Népszerű méhészkönyv. Kötve . . . 1 frt 60 kr.
- Parcher György**. A gyorsan és bizonyosan gyógyító lóorvos háznál, útbán és mezőn. Egy gyakorlati könyvecske különösen tiszték, gazdák, állatorvosok, lókedvellők, lovasz-mesterek és kocsisok számára. A XVII dik londoni kiadás német fordítása után magyarra fordította Gedő János . . 50 kr.
- Szarka Sándor**. Izletes méhtenyesztés vagy a méhtenyesztésnek új módjáról. A méhkasoknak az idő kívánatához alkalmazott új nemeiről, melyből a méhek összefűstölése és megöletése nélkül a mézet sérelem nélkül az év akármely szakában elvehetni. 44 kömetszetű képpel 16 táblán . . . 1 frt.
- Szőlőművelés**, az ugaros, minden eddigi szőlőművelés módjához alkalmazva. Összejegyezte, 15 évi tapasztalatai alatt, egy atya a maga fiának. 26 rajzollattal 50 kr.
- Vida Károly**. A növekedő új világhatalom. Szózat a földbirtok érdekében 80 kr.

